

á kalandos elemmel. Felkelti az érdeklődést a Duna alsó folyása és a Levante iránt, egyben pedig kielégíti a magyar ifjúságnak mindenkor élénken észlelt tenger iránti érdeklődését. Hazafias értékei kétségbevonhatatlanok a könyvnek és amikor a kis-múltú magyar tengerhajózás, alárendelt helyzetben lévő magyar tengerészek szép teljesítményeiről megemlékezik, arra nevel, hogy nincsen olyan tere az életnek, ahol a magyar ne alkothatna kiválót. Természetesen nem hibátlan a könyv; a fogyatkozások azonban jelentéktelen elírások és felületességek, így semmiképpen nem vonnak le az értékből. A mű igen alkalmas ifjúsági könyvtárak számára és jutalomkönyvül is ajánlható a 13—16 éves mindkét nembeli tanulóknak.

— ami —

Darvas József: Egy parasztcsalád története. Bp. Athenaeum 1939.

A parasztkérdés az utolsó évtizedekben kezd életkérdés lenni. Csodálatos, hogy a jobbágyfelszabadítás után száz évvel, igazán csak napjainkban kezdik a parasztot reálishan látni. Berzeviczy Gergely még latinul írta meg könyvét: *A parasztok természetéről, Tessedik* könyve: *A parasztember Magyarországon* német és magyar nyelven jelent meg. Tessedik még jogosan panaszkodik, hogy „kába és homályos értelemben vagyon a paraszt a közjót illető dolgokban”. De legkülönösebb, hogy a parasztra vonatkozó fogalmaink sem voltak tiszták. A 48-as szabadságharc után az irodalom rokonszenyesnek mutatja a parasztot, mint Jókai, humorosnak, sőt kómikusnak, mint Mikszáth és Gárdonyi, erőteljesnek, nagy problémák hordozójának, mint Móricz Zsigmond, eszményinek, néha egészen parasztkirálynak, mint Szabó Dezso.

Darvas József könyve bennünket két okból is érdekel: 1) mert közvetlen élményen alapul, 2) mert megszívlelésre méltó nevelési vonatkozásai vannak. Könyvének az az előnye, hogy a szociografiai szempontokat közvetlen élmények szolgáltatják. Ameddig valaki sorsa és foglalkozása szerint paraszt, addig rendszerint nincs világos tudatában helyzetének, ha kiemelkedett, könnyen feleli multját. Darvas mentve van ettől a szokásos veszélytől. Ő féllábbal még a a paraszti életben van, érzi annak minden keserűségét vagy kisebb-nagyobb örömét. Talán már nem tud egészen a nyelvükön, de amit *róluk* vagy *értük* mond, az igen közel van hozzájuk s talán a mainál nagyobb népműveltség idején képes lesz tudatosítani a paraszttömegek természetes értelmét. Darvas Józsefet még tér és idő nem választja el parasztestvéreitől:

„Sokat vagyok köztük — mondja az író — és látszólag igen jól megértjük egymást. Sokszor mégis egy egy elmondott szó rezdülésén, elfogott tekintet villanásán keresztül élesen döbben belém a fájdalom, hogy mennyire idegenek lettünk egymás számára“.

Nemcsak az író lelki alkata, de a paraszttömeg tragikusan mély lelki örvényére is rávilágít ez a vallomás. Az író, akit egy humánus lelkű tanító szerető figyelme segít kiemelkedni a paraszti sorból, másképen lát, mint testvérei. Felismeri családján keresztül az egész nagy paraszti család tragikus történeti szerepét, a társadalmi viszonyoktól való totális függőségét. Megmutatja, hogy a korszellem időnként hogyan változtatott a parasztság helyzetén, ő maga felébred, revidálja látásmódját, de, habár népe javára mondja el, amit megtanult, épen parasztestvérei azok, akikhez legkevésbé szólhat. De a megértők körét mégis jobban bővíti már, mint Berzeviczy és Tessedik tehették valamikor.

Ámde van néhány olyan szempont munkájában, melyet a pedagógusoknak

különösen jó megszívelni. Ő az első családjában, aki áttöri az osztályélet szinte áttörhetetlen keretét. Jól tanul, egy fiatal lelkes tanító felfigyel rá, meglátogatja az anyát, a szegénységben sínylőddő hadi özvegyet, vállalja, gyóntatja, rábeszéli, hogy polgárba járassa a fiút. Forradalmat jelent a paraszti házban már maga a tanítói látogatás is: eddig csak a végrehajtó volt az úri ember, ki házukba tette a lábát. De forradalom lett a családban arra a gondolatra is, hogy valaki közülök úri pályára megy. És különösen akkor hörkentek fel a rokonok, mikor a polgári után nem iparosnak men', de a tanítóképzőbe. S itt kezdődnek igazán a lélekcsereelő napok:

„Voltaképen itt a tanítóképzőben éreztem meg először, milyen irtózatossá néhez küzdelmet vállaltam, helyesebben: vállaltattam velem egy sorsommal törődő igaz, jó ember, mikor elhatározta, hogy feltornáztat a középosztályba. Most láttam meg, hogy hiába szabadultam meg a lehúzó terhektől, még át kell törnöm a fölöttem lévő közeget is. Most találkoztam először a középosztállyal, mint osztállyal, legalább is a szellemével és rájöttem, hogy az az ember, aki elhatározta, hogy maga mellé emel, bizony csak egy ember az osztály összességéből“.

A polgári osztály gyermekei nem akarnak mellé ülni, nagy csónak cipőjéért, cájgnadrágjéért, durva pamulharisnyáiért kinevetik s még tanárai közt is akad olyan, aki részvétlenül belemart nyomorúságába:

„Ilyen kinézéssel nem lehet tanító! Eljéjnek magától a gyerekek!“ (82) Megalázottnak, alsórendűnek érezte magát s amikor nagy energiával átvégződött a társadalmi nehézségek és az anyagi terhek drótkadályain, alsórendűségi érzését ugyancsak érezte vele az a tény, hogy mikor falujában pályázott a tanítói állásra, a gazdag parasztok pártfogoltját választották meg s nem őt.

Végeredményben jól végződött a dolog. Jó, hogy Darvas a tanítóságnak azt a fajtáját tudta választani, amit az író hivatása jelent. De a pedagógusoknak mégis sok tanulsággal kínálkozik ez a történet. Nem elég a célkitűzéseket tudni, ismerniök kell a dolgok és emberek eredetét is. Nemcsak azt, hogy *hova* mennek növényeik, de azt is: *honnán* jönnek? Mély emberszeretet és társadalomfejlődés biztos ismerete kellene az igaz nevelő munkához, mert az alsóbb osztályok kiemelkedése csak úgy lehet organikus, ha az őstalajból hozott jó magokat növelhetik tovább. Csak az ilyen nevelőmunka biztosíthatja igazán a középosztály folytonos felzárkózását.

◊
Kemény Gábor.

LAPSZEMLE.

Magyar Női Szemle. 1938. III. évf. 1—12. sz.

A gyakorlati irányú leányközépiskolára vonatkozó hozzászólások (a 7—8., 9—10. sz.-ban):

Csapody Vera hibáztatja, hogy a középosztály leányainak nagy tömege a gimnázium felé tódul, pedig nagyon sok nem tud ott érvényesülni, mivel más irányú az érdeklődési köre és tehetsége (kézügyesség, anyáskodó hajlam) s így sok női érték megy itt veszendőbe. Akik hamar férjhezmennek, nincsenek erre fölkészülve. A női társadalom számára tehát épen erre az iskolafajtára van szükség, amit a liceum ígér: előkészítője a tanítóképzőnek, másrészt *igazi asszonynevelő*. Nemcsak pedagógiai és szociális életpályára készít elő, hanem jó háziasszonyokat és családanyákat is nevel. Üdvös volna, ha több leánygimnázium felső tagozata mellé párhuzamosan ilyen új típusú osztályokat szerveznének. — Aggasztó jelenség csak az, hogy a magántanulás